

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 23.

Marti 31. Maiu

1860.

АЛТЕ ТРЕИ ПРЕМИИ РОСЕТТИ ШИ ДПКЪ ЧЕВА.

Преа оп. Domnъ контеле Скарлатъ Росетти, кавалеръ алъ маї мълторъ ordine, кзпоскзтъ читотори-лоръ ачесторъ фои дзпре премиялъ пентрз скриереа историеі ромънилоръ, че 'ла фостъ депзсѣ дп аниі трекуциі ла епископіа постръ дин Сивиъ, дп кълъторіа са прин Брашовъ а авзтъ възпзтате а опора школеде ромънешті де ачи, оспитъндѣ кътева минзте прин тоте класеле нормалі ши цимнасиалі ши апоі а адреса къръ ефоріа школедоръ зрмътореле, прин каре :

1) проміте а сзсцине цимнасиалъ кз знъ континентъ анзале де 100 фіорині мон. а. не знъ тимпѣ де зече ані.

2) Депзне треі преміи: дин каре дозъ фѣкаре де кѣте 250 фр. т. а. ле 'дестинъ пентрз традъчереа чеа маї възпъ а) а лѣ Светониъ „de vita 12 Imperatorum“; б) а лѣ Jornande : „Istoria Gothorum“; ши с) 1000 фіор. пентрз традъчереа лѣ Тачитѣ, кзм маї кіарѣ се поте ведѣ дин кзвинтеле D. конте.

„Domnълъ Георгіе Баріц каре тз опорѣ кз приеніа са, трекундѣ прин капитала Бзкзрешті, ми-а фъкзтъ кзпоскзтъ стареа чеа критикъ дп каре се афлъ школеде ромънешті дин Брашовъ.

Еѣ гата фіиндѣ сѣ треку престе границъ, пентрз кззтареа сзпътъдеі теле, м'ам авзтътъ кзм амѣ зиче дин дрзтмълъ меѣ, ши ам фортѣ віне фѣкзтъ де ам венитъ аичеа, кѣчи ам въззтъ кз окіи меі атълъ жертфеле челе марі че аѣ фѣкзтъ ромъниі дин ачестѣ орашѣ, пентрз кълдиреа чеа тзрѣцъ а цимнасиалі, дп каре ам фостѣ асѣзлі; кѣтъ ши родѣлъ че аѣ продзсѣ школаріи, — ам въззтъ дпсѣ кз дптристаре адеврзтата старе критикъ ши аменідаре, дп каре се афлъ ачестѣ ашезъмънтѣ де кзрѣндѣ фѣкзтъ.

Domnilorъ! Дѣкъ стареа теа пз ар фі фостѣ штірвѣт акзм дп челѣ дин зрмъ тимпѣ де брешкаре дппрецізрѣрі, дѣкъ п'ам авѣ даторіи а дпмпліні дп цѣра теа, дпдаторірі че ле-ам лзатѣ дпсѣмі ши воіѣ сѣ ле адзкѣ ла капѣтѣ, аші фі алергатѣ а дптимпіна челѣ пзцінѣ дппарте рѣлѣ де каре есте америдцатъ ачѣсѣт школъ; дппрецізрѣріле дпсѣ де маї сѣсѣ не-іертъндзмъ, віѣ сѣ депзпѣ асѣзлі не алтаризлѣ нациѣ чеа че тз іертъ акзм славеде теле мѣжлоче, не каре тз роѣ сѣ лѣ приіміци ка „оболзлѣ възвѣеі.“

Сзпскрипциа, Domnilorъ, есте челѣ маї възпѣ мѣж-локѣ спре рѣзширеа ла асеменеа дппрецізрѣрі, пентрзкъ прин трѣпса се дпмпзргъшескѣ тоци де мзлзц-міреа де а контривзі ла асеменеа фапте възпѣ, ши прин пзцінѣ дин партеа фѣкзрзіа се потѣ адзпа сѣме дп-сеппате.

Аша даръ дѣкъ гѣсциі де кзвіинцъ а дескиде о сзпскрипцие, тз роѣ сѣ тз приіміциі ши пре міне, ши сѣ тз дпсеппаці дп зрма тззторѣ кз кѣте 100 фр. арцінтѣ не фѣкаре аѣ, дп кзрсѣ де зече ані, де-ла 1860 инклзсивѣ, ши дпайте.

Къръ ачестеа, фіиндкъ ам възгатѣ де сѣмъ кз аичеа се сѣдзiazъ лимба латинъ маї віне, фіиндкъ есте дрѣгтѣ ка тотѣ омзлъ сѣ се възкзре де родѣлъ дорин-целоръ лѣ, ши ка сѣ дпсѣфлѣ брѣкаре рѣвнѣ маї мѣл-тѣ перѣбнелоръ сѣдѣіосе, пропзпѣ асѣзлі треі премізрі: челе дин тѣѣ дозъ пентрз традъчереа дп лимба ма-тернъ алзі Светониѣ ши Jornandes, пентрз каре фѣл-дѣсскѣ кѣте 250 фр. арцінтѣ пентрз фѣкаре. — Тра-дъкѣторіи ворѣ д депзне манъскриселе лорѣ дп кзрсѣ де доі ані аичі ла опоравіла ефоріе а школедоръ централе дин Брашовъ, каре сѣз прециденца преа лзздатзлі пѣ-рпите Прота Io а n с П o п а с з ва дечерне ачестѣ пре-міѣ кзїва гѣсі де кзвіинцъ; сарѣ челѣ де аѣ треілеа пентрз традъчереа лѣ Тачитѣ, дп кзрсѣ де 4 ані, кз ачесаші дптокмаі орѣндзсіѣлѣ маї сѣсѣ зісѣ.

Am възвѣтъ къ десѣвѣршигъ пѣчере, къ зислѣ дѣн чеї маї дѣсетпаці корѣеї аї лимѣеї матерне а шї сѣвѣршигъ о парте дѣн ачѣстѣ дѣкраре, сѣртеа дорѣнѣеї меле ар фї хотѣржѣтъ, дѣкъ ачѣста ар вѣре сѣ зрмеце.

Дѣкъ проведѣнда 'ми ва дѣрѣи дѣнкъ zile, аш дорѣ Домпѣлорѣ, ка орѣ каре дѣн ачѣстѣ дѣкраре се ва сѣвѣрши, сѣ ми се факъ шї ме кѣпоскѣтъ, шї дѣкъ традѣкторѣслѣ ва прѣимѣ, воїѣ фї гата а тѣпѣрѣ ачѣстѣ оперѣ къ келѣиѣла меа, сѣитѣ о сѣнгѣрѣ дѣндаторѣре пѣмаї дѣн партеа аѣторѣслѣ, ка сѣ депѣе ла фѣште-каре бѣвлѣотекѣ рѣмѣнѣскѣ, кѣм шї ла бѣвлѣотека Росеттѣ дѣнокѣмѣгъ акѣм, кѣте дозѣ есемпларе гратѣсѣ де фѣйкарѣ бѣвлѣотекѣ, еар' ла чеа дѣн зѣмѣ шї орѣдѣналѣдѣ, дѣпѣ каре сѣогѣндѣсе спѣселе тѣпарѣслѣ, фоло-сѣлѣ че ва рѣмѣнѣ, кѣм шї дѣрѣнѣлѣ аѣторѣслѣ, сѣ рѣ-мѣие деапѣрѣреа пе сѣма са.

Шї ка сѣ пѣшескѣ маї 'наѣнте дѣтрѣ дѣмплѣнѣ-реа дѣндаторѣрѣлорѣ лѣате акѣм де мѣне, вѣневоїдѣї а прѣимѣ асѣзѣї сѣма де 600 фр. арѣдѣнтѣ, дѣн каре 100 фр. арѣдѣнтѣ дѣторѣа меа аѣхалѣ пе ачѣстѣ аѣдѣ, къ тѣт-лѣлѣ де сѣнтскрѣпѣдѣе, воїѣ зѣрма рѣгѣлатѣ къ рѣспѣнде-реа шї пе чеїмалѣдѣї аѣї вѣиторѣї дѣн лѣна лѣї Маїѣ а фѣй-кѣрѣї аѣдѣ; кѣм шї фр. арѣдѣнтѣ 500, пѣнтѣрѣ чеде дѣн-тѣлѣ дозѣ прѣмѣї, каре тѣ рѣгѣ сѣ се пѣіе ла камѣтѣ, асѣменеа шї пѣнтѣрѣ чѣлѣ де алѣ тѣрѣлеа прѣмѣїѣ воїѣ трѣмѣте сѣма прѣмѣсѣ де 1000 фѣор. арѣдѣнтѣ дѣн аѣхалѣ вѣиторѣїѣ, каре асѣменеа се ва пѣне ла камѣтѣ, ка капете дѣмпрѣзѣнѣ шї камете сѣ се деа ла тѣмпѣ де кѣтрѣ оп. ефорѣе чѣлорѣ че ва сѣокѣтѣ къ ворѣ мѣ-рѣїа маї вѣне.

Ачѣста е дорѣнда меа Домпѣлорѣ, пѣ ам дѣкѣтѣ а вѣ мѣлѣдѣмѣї де онѣреа че мѣ-аѣї фѣзѣкѣтѣ шї прѣде-жѣлѣ че мѣ-аѣї даѣдѣ, де а пѣтѣа кѣнтрѣвѣї шї сѣ къ ачѣстѣ мѣкъ парте ла онѣреа наѣдѣї пѣстрѣ.“

Ефорѣа шѣколѣлорѣ се грѣвѣште къ чеа маї вѣе пѣчере пе де о парте а аѣвѣче къ ачѣста дѣн пѣвлѣкѣ преа оп. D. кѣнте С. Росеттѣ аѣмѣнка са мѣртѣрѣ-сѣре де рѣкѣпошѣтѣнѣдѣ пѣнтѣрѣ аѣжѣторѣслѣ че фѣче дѣм-пѣасѣлѣї, сѣсѣдѣнѣнѣдѣлѣ къ зѣнѣ кѣнтѣнѣдѣнтѣ аѣхалѣ де 100 фр. м. а. пре 10 аѣї; еарѣ де алѣа а прѣвока пе лѣтерѣаѣї рѣмѣнѣї дѣн тѣте зѣнѣїрѣїе: ка сѣ дѣнтре дѣн ачѣстѣ арѣнѣ глѣорѣосѣ сѣре а мѣрѣїа зѣнѣлѣ сѣлѣ алѣлѣлѣ дѣн чеїе тѣрѣї прѣмѣїї Росеттѣї — шї асѣлѣлѣ сѣре а дѣмплѣнѣї зѣна дѣн чеїе маї фѣрѣвѣнте дорѣнде але ачѣстѣї Мѣченѣте рѣмѣнѣї, каре нѣрѣнѣште — шї къ дѣрѣнѣлѣлѣ — дѣн спрѣїжѣнѣїреа лѣберѣлѣ а лѣтерѣатѣрѣї рѣмѣнѣїе дѣн ачѣлѣ прѣнѣпѣїїѣ, жѣсѣтѣїкатѣ де еспѣрѣенѣдѣ: къ дѣн тѣте

мѣжлѣчѣде кѣлѣтѣрѣїї лимѣїї пѣїї зѣнѣлѣ пѣ кѣнтрѣвѣке аѣтѣлѣ ла фѣртѣмѣреа шї десѣволѣтѣреа еї ка традѣчѣрѣїе чѣле вѣне але аѣторѣлорѣ чѣлорѣї клѣсѣїї.

Тѣрѣмѣнѣлѣ де аѣжѣсѣдекарѣе пѣнтѣрѣ традѣчѣреа лѣї Светѣонѣї шї а лѣї Цѣорнѣндѣс есѣте дѣфѣнтѣ ла 20. Маїѣ 1862; еарѣ пѣнтѣрѣ а лѣї Тѣчѣїтѣ ла 20. Маїѣ 1864. —

Despre Comassatiuni.

§ 11. Comassatiunea se face asia: ca mesuranduse anteiu pamenturile fiecaruia din posesori — a tuturor posesoriloru *) — si punenduse in clase dupa calitatea — adeca bunatatea — loru, se impartiesce totu hotarulul din nou, la care impartire inse nu se mai taie atatea bucatiele — darabe — de pamenturi cate a avutu fiecare posesorulu mai inainte, fora fiecare proprietariu 'si capeta pamenturile sale seu numai in unu, seu in doua seu celu multu in trei locuri — dupa cum se voru invoi posesorii la olalta, — asia catu de a avutu unu posesorulu inainte de comassatiune 15 juguri in 20 de bucatiele — particela — de locu, la comassatiune le va capeta acele 15 juguri seu numai in tr'unu locu, seu in doua seu in trei etc.

Comassatiunea se va face la tôte acele hotare unde toti posesorii se voru invoi ca locurile loru sa se comaseze. Unde nu se voru invoi cu totii spre a comassa hotarulul, acolo numai asia se va putea da locu la comassatiune (§ 59 a Pat. urb.), daca aceia cari dorescu sa se faca comassatiunea voru posiedea (biruii) celu pucinu doua parti — din 3 — ale hotarului; hotarulul va face s. e. 6000 de juguri si cei cari pretindu comassatiunea voru avea celu pucinu 4000 de juguri. In acestu casu va determina judecatoria urb. prin deliberatu: ca comassatiunea trebe sa se faca si peste voia celorulalti posesori cari au celelalte 2000 de juguri —

In casulu de anteї — adeca candu se invoescu toti posesorii unui hotaru ca se faca comas-

*) Prin posesori nu se intielegu numai fostii domni, ci si supusii toti cari au pamenturile loru proprie.

satiunea — se va pune numai invoirea acesta la protocolu inaintea judecatoriei urb. si pe fundamentulu acestei invoiri se va duce in sfersitu commasa tiunea.

§ 12. La impartierea cea noua a hotarului cu ocasiunea comassatiunei, trebe sa se taie partea fostiloru supusi — (adeca totu complecsulu locuriloru ce se va veni fostiloru supusi --) separatu, despartiitu de a fostiloru domni, asia catu complepsulu — sum'a — tuturoru pamenturiloru cari se voru taiã pentru fostii supusi se fie aseminea atatu in marime catu si in bunetie cu sum'a locuriloru ce au avutu ei inainte de comassatiune. Acolo unde va lipsi ceva in bunatatea locuriloru se va implini in marime — adeca li se va da mai multu locu de catu au avutu inainte de comassatiune —; eara daca se va taiã mai pucinu locu pentru fostii supusi de catu au avutu inainte de comassatiune, atunci trebe se li se deie locuri mai bune, cu unu cuventu lips'a in bunetie se va implini in marime, si lips'a in marime se va implini prin bunetiile locuriloru, asia catu se nu se faca nimenui scadere si paguba.

Drumurile pe hotaru si cararile cele trebuincioase nu se voru socoti in partea nimenui, asia neci locurile acele cari nu se potu folosi de nemica. —

Cu privilegiulu comassatiunei nu se potu lua si trage la comassatiune dela posesorii de fatie urmatóarele locuri:

1. Locurile din leuntrulu satului si cari se marginescu cu satu (lipite de satu) daca aceste s'au folositu pene acuma despartiitu de celalaltu hotaru.
2. Viile si gradinile de pomi.
3. Locurile din afara cu cari e impreunata intrebuintiarea unui dreptu intemeiatu pe privilegiu ori contrapte, s. e. dreptulu morraritului etc.
4. Edificiile afara din satu; aceste inse numai atunci, daca aceia — carora li s'aru veni pamentulu pe care suntu zidite — nu aru vroii a le rescumpara in bani
In urma
5. nu se potu trage la comassare locurile de ingropatu; acele pe cari stau besericele séu cari din privintie séu scopu milita-

rescu trebe se remana asia cum sunt (§ 72 Pat. urb.)

§ 13. Spesele cari se voru face cu ocasiunea comassationiloru, a impartierei pasiuniloru comuni si a regularei lemnaritului — a paduriloru — le voru purtã tóte fostii domni; supusii sunt datori numai a face tóte lucrurile cu man'a si cu carulu cari sunt de lipsa la mesurarea si impartierea locuriloru.

De sene se intielege ca in hotarele séu satele acele unde domnii nu voru avea pamenturi de comassatu, ori paduri de regulatu, nu se voru putea adstringe se pórte spesele regularei.

Aceste sunt cele mai insemnate si mai momentóse determinatiuni ale patent. urbariare in catu se tiene de dreptulu materiare. Celelalte determinatiuni a disei patenta séu voru veni numai a rareori a se pune in lucrare, séu sunt atatu de incurcate sigrele, catu omenii plugari pentru cari s'a scrisu acestu indereptariu nu sunt in stare a le pricepe; pentru acésta a cogetatu autórele a le putea trece cu vederea fora dauna insemnata pentru fostii supusi domnesci —

Din Indreptariulu in causele urbariali.

Unu resunetu dela Vien'a

25. Maiu st. n.

Mai in dilele trecute mi veni a mana ca din templare jurnalulu unghurescu intitulatu: „Idók tanuja“ in care dup'o clipire scurta dedei preste unu articlu datatu in Urbea mare cu datu 20. Maiu. Dupa ce luai in considerare mai deaprópe, mi se pare — decumva nu me insielu — cumca acestu articlu a esitu din péna unui romanu. — Nu m'am superatu eu nicidecatu de acea ca auctoriulu ca romanu a scrisu la jurnalulu unghurescu, ci din contra mai multu m'am bucuratu, cumca ca romanu scie si e in stare a face acésta; eace eu ca romanu numai atunci m'asiu intrista, candu cutare individuu asemenea romanu fiindu nu ar nesui din tóte puterile intr'acolo, ca in cunoscintia limbei materne se inainteze mai multu de catu in orce alta limba straina, fia aceea catu de perfecta; — ce de altmintrea e chiamarea ori si carui romanu binesentito-

riu. — Fapt'a prin carea Domniasa auctoriulu articlului incunoscintieza pre on. publicu ungurescu, e mareat'a testare a demnului de aducerea aminte eterna I. Iuga, si ne place ca poporale colocuitorie se o cunosca, ca se ne cuoscemu mai bine prin impartasirea impramutata. Tóte acestea in sine sunt fapte de laudatu si nu intristatorie; — ci pre mine ca pre unu fiu alu natiunei romane m'a atensu, ma chiaru scandalisatu expresiunea Domnului auctoriu. ce o are cam pre la mediloculu articlului unde (nu sciu din lingusire catra fratii unguri, ori din neprecugetare culposa?) Domniasa ascrie starea romaniloru inapoieta in literatura — (cu ignorantia ori petrecerea totale a istoriei natiunei romanesci) — lenei si neaptivitatii lor, pre cari — (informatu póte din istorii compuse de poporale mar'anemose colocuitorie) — i numesce peccatosi, ce au jacutu in bratiulu seuitarii si nelucrarii pene in tempurile acestea. — Acésta e cauza, carea m'a escitatu a scrie acestea pucine sire, in cari ei aducu aminte, cumca Domniasa auctoriulu articlului, de si ar lua ostenéla a lege istori'a trecutului romaniloru, si inca pre lunga aceea déca inainte de anulu 1848 si are fi auditu si pre careva de intre consangeni ori celu pucinu satenii sei plauganduse, cum l'a provocatu proprietariulu se si aduca acasa copilulu dela scóla, unde lu duse, amenintendu cu infuriare la din contra, cumca la cea mai mica sminta in gliea sa lu va pone sub betie pene va rode pamentulu; precum avui eu ne placerea a audi, — atunci credu, ori celu pucinu speru cumca mai voindu a vorbi despre romani nece o data i ar veni in minte expresiuni de acestea dejositorie de natiunea si mam'a sa! de cari se fia de ajunsu ca gemu naratiunile strainiloru ce ne au apasatu; ci de cate ori ar aminti starea lor inapoieta, ar adauge totudeauna si cauza adeverata din carea provine acesta inapoiere, acesta stare nepartenitoria, — intra nimicu cugetandu si aceea, candu in estu casu articlii nu i ar fi suscepti si publicati in jurnalele, la cari si i oferesce. —

In catu pentru cecelealte parti ale articlului numitu: chiaru in inceputu apare auctoriulu a sbura in nori arepatu de fericirea provenitoria din amorea imprumutata cu ungurii, din nu sciu ce documinte de infratire si imbratiosiare din ce in ce

mai fratiésca simpatia in numele romaniloru. — Eu de acesta incantare straordinaria nu me miru, póte ca domniasa, ca mai aprópe de vétr'a ungurésca, ori si chiaru in ea, va fi esperiatu nesce sentiuri mai nobile din partea unguriloru catra romani? — Si ce e dreptu chiaru si eu nu de multu vedui din jurnale semne de atragere catra romani, unde si exprima placerea de ai poté veri in senu ori de ai si inghiuti de dragi nu numai pre toti romanii colocuitori, ci si pre toti cari se estindu cu locuintiele pene la marea négra; -- nu me miru de gratularile ce si le face leganduse in fericire, pentruca póte va fi dobanditu dela fratii unguri nesce binefaceri speciale? si apoi acelea dara are ale publica in semnu de multiamita! — Ma nu me miru nece chiaru de umilit'a rogare a Domnului auctoriu ce o pune, ca se si póta castiga amorea colocuitoriloru unguri, pentruca Domniasa, mai alesu de se va fi aflandu in seminariulu teologicu in Urbea mare, — acolo are de a trai si de a conversa de a purure cu ungurii, apoi cum iar poté veni curagiulu se se redice asemenea cu ungurii in seminariulu lor? Ci totu ce nu mi place e: ca Domniasa ne lasandu lucruri de acestea mai momentose celoru mai competenti cari potu representa sentóme si pareri, acesta a sa provocare o face in numele natiunei romane, mai facundu cersitoria gratiei colocuitoriloru inca si acum! — Eu cu acestea mi incheiu scrisórea observandu numai, ca cape tandu a mana articlulu presemnatu fui indemnatu a mi face notarile la elu nece decatu cu scopu de a ataca, ci numai de a escita atentiunea mai agera pentru alte dati, candu Dlu auctoriu alu articlului acelaia ori altulu cineva si ar lua de ostenéla a representa pre romani in jurnalele fratiloru si veciniloru unguri. —

U n u r o m a n u .

Structur'a buretiloru.

Trad. de S. M.

Buretii se tienu de cele mai simple produse din imperati'a plantelor. La bureti nu se póte oserbá nece macaru una urma de radecina, cotoru, frundie si flori, precum se vedu aceste la una rosa

séu alta planta. Déca crepa omulu sementi'a unei plante ce are tóte partile susu numerate, atunci vede omulu in midiloculu sementiei una planta fórté mica si aceeai coltiulu (embryo), care dupa ce se semena, sementi'a se desvolta si produce earasi planta.

Buretii inca se inmultiescu prin nescari grauntia de totului totu mici; in form'a pulberei, cari s'ar poté asemena cu sementi'a planteloru mai perfecte. Ci aceste grauntia pulberosa nu contienu ea si sementi'a una planta frageda in forma de coltiu, ci fiacare grauntiu costa dintr'o singura besicutia, uneori si din mai multe; ér' acesta sa potutu oserbá si destinge numai prin unu microscopu fórté bunu.

Aceste besicutie ce reprezenteza deodata sementi'a buretiloru se numescu s p o r e (spora), si tóte plantele ce se inmultiescu prin atari spore, se numescu plante sporose (Sporophyta), in opunere catra plantele ce au o organisatiune mai inalta (Spermatophyta).

Intre plantele sporose sunt multe de acelea cari ce e dereptu n'au flori ca plantele sementioase, inse au cotoru si frundie, pr. sunt muscii si altele; buretiloru inse precum s'a disu acestea le lipsescu, de unde buretii iau una pusetiune mai inferioara de catu muscii, cari celu pucinu posiedu unu cotoru frundiosu.

Afora de bureti mai sunt si alte plante sporose ce se paru a sta intr'unu gradu cu ei, de órace acelea inca nu au cotoru si frundie. Atari plante sunt de es. Lichenii (Lichen, o specie de musci), ce se facu pre pietri, pre scorti'a arbutiloru betrani, apoi firele cele verdi de apa si alte plante de apa ne in floritorie si de comune Algele de prin lacurele nóstre. Cercetarea seriosa si de amenuntulu arata ca buretii se destingu si de acestea, fiinduca nu au clorophylu ca cele de antaniu.

Se cautamu structur'a buretiloru atatu interna catu si externa mai de aprópe.

Representatiunea ce o are omulu in viati'a comune nu consuna nece decatu cu cea din inventiatur'a de spre plante. De bureti se tienu nu numai acele plante mari carnose, cari le vedemu noi in paduri si alte locuri esindu din pamentu seu din trupin'a unoru arburi vechi, dintre cari noi

apoi unii i folosimu ca nutretiu, ear' altii i condemnamu ca pre nescari plante veninose; ci afora de acestia se mai tienu o multime de plantutie mici, cari nu consuna de locu eu acelea ce noi le numimu bureti, si adeseori se vedu numai ca una impletitura firoasa fina séu ca o pulbere. Din acestu prospectu variu urmeza ca buretii cu respectu la structur'a loru sunt fórté diferiti. Singuru numai in modrulu incoltirea prin urmare alu propagarei convínu toti. Déca ajunge o spora in atari impregiurari catu ea se se póta desvoltá, atunci mai antaniu produce o tiesetura firoasa fórté fina, in form'a tieseturei de paingini, si are o colore alba.

Acesta tiesetura delicata, care dupace a ajunsu gradulu celu mai inaltu alu desvoltare, semena incatuva cu nesce radeciini fine, se numescu stratulu buretelui (mycelium), gradinariu lu numescu albusiulu buretelui.

Din acesta se formeza corpulu fructuosu (encarpium) alu buretelui pre care séu in care se producu sporele.

Aceea ce noi numimu burete e numai corpulu fructiferu alu aceluia, precandu stratulu se afla de desuptu in form'a unei tieseturi firose fine, ear' uneori dispare cu totulu, as'a catu desvoltanduse corpulu fructiferu nu se póte oserbá de locu. Intru desvoltarea buretiloru se destingu si graduri. Aceia bureti cari se tienu de ordinea cea mai de josu au unu stratu ne insemnatu mai cu séma ascunsu in plant'a matrice, pre care se afla ca paraasiti (parasitae) si in acela se producu sporele.

Acesti bureti se vedu cu celiulu liberu ca nesce pete unurose séu ca nesce gramadituri pulberose de colore galbina; venetia séu alba, mai cu séma inse bruneta séu négra. Acestia se numescu bureti pulberosi.

Ceva mai susu stau cu cautare la structura alti bureti, al caroru stratu costa din fine chiare impletite la olalta.

Din acesta se radica nesce fire singuratece, ce adeseori se ramureza si pre aceste fire se afla sporele. Acestia se numescu bureti firosi.

La celialti bureti la toti se desvolta din stratu unu fructu sporosu mare séu uneori mai multe.

Totusi cualitatea acestui fructu sporosu arata doue diversitati. —

La unii bureti corpulu de fructu are o forma rotunda (ca una palaria) ce e obdusa cu o pielitia grosa in form'a unei piéii; acesta contine in launtru o tiesatura in care se formeza sporele, care apoi pre tempulu cócerei séu crepa séu in altu modu se deschide. Acestia se numescu bureti meduosi (*Mycelomicetis*, *Markpilze*).

La unii se formeza corpulu de fructu in diferite forme, ear' sporele se formeza séu pre suprafiacia cea mai din afora séu pre dosulu aceleia. Acestia se numescu bureti pielosi. De acesta despartimentu se tienu celi mai multi bureti de mancatu si veninosi, si acestiasu mai perfecte desvoltati diutre toti buretii.

La celi mai multi bureti ce se tienu de aici, pr. la hiribe, riscovi, sbirciogi si altii, se distingu doue parti principali, si anume partea inferioara in form'a unui cotoru ce noi o numimu coda (*stipes*), si partea superioara ce sta pre cea precedente si o numimu pelaria (*pilius*) dela form'a ei.

La asemeni bureti se afla aceea tiesetura din care se desvolta sporele si care se numesce stratulu de fructu (*hymenium*), totudeun'a pre pelaria.

Uneori se afla in partea de asupra aceleia, mai adeseori in partea de desuptu, precum la *riscornu* etc.

De aici se vede, ca stratulu de fructu vine inainte sub diferite forme, acum costa din nesce frundie fórte fine puse lenga olalta in form'a radioloru, acum din nesce negeli séu cretie asiediate aproape unulu de altulu.

Organisatiunea interna a buretiloru precum a fiacarei plante se póte oserbá numai prin ajutoriulu unui microscopu bunu. Folosindune cu acesta se vede ca buretii stau numai din nesce bescutie mici stravedie cari se numescu celule.

Cercetandu orice alta planta in modrulu acesta afla omulu asemenea structura si in aceea.

Totusi asemenandu structura buretiloru cu a altei plante cu cautare la cualitatea celuleloru, afla omulu unele diferente insemnate. Celulele din cari sunt compusi buretii au form'a unoru foliculi lungi, simpli au ramurosi impletiti la olalta, cari sunt formate din o pelitia fórte fina si móle si cutienu in l'untru nesce umediela. Prin efeptiunea unoru midilóce chemice anumite se póte omulu convinge, ca umediela ce se afla in celulele bureti-

loru i cu multu mai avuta de parti contienatorie de materie a zotice decatu a altoru plante. Pre lenga acesta se vede si aceea, ca celulele buretiloru nu au aceea materia coloritoria ce o au frundiele si alte parti ale planteloru care se numesce *Clorophylu*.

Amilu (intarela) care se sfla in tóte plantele se afla in bureti numai fórte arareori.

In cautare la forma venu a se distinge acele celule cari sierbescu spre propagarea buretiloru, adeca sporele. Acestea de comune au o forma globosa séu ovale si pre suprafiacia au unu negelutiu séu unu acu (*tiepusia*) si se distingu fórte multu dupa coloritura de catra celelalte celule cari compunu buretele.

Sporele sunt asia de mici, catu omulu cu ocululu liberu nece nu le póte oserbá, candu sunt in forma de masa adunate la olalta, atunci se vedu ca nesce pulbere fina.

Modrulu formarei si durarea vietiei buretiloru.

Pene in diua de astadi inca e disputa intre naturalisti, ca óre buretii parasitiei nascuse din suculu celulariu alu unei plante stricate (morboase), ori nu?

Atat'a e certu, ca celi mai multi se nascu din spore de asemenea specie, si esirea buretiloru cu multimea in unele locuri numai pentru aceea ni se pare surprindietoria, pentru ca sporele sunt fórte mici si adese ori si desvoltarea stratului celui finu e ascunsa de inaintea vederei si oserbarei nóstre.

La bureti de ordeni mai inalti póte sta séu cresce ani intregi in pamentu séu sub cogia arburiloru pene se formeza corpulu de fructu: si ese afora

Crescerea buretiloru o favoreza tempulu de nópte si de deminétia, precum si ploile calde si negur'a. Deaci vedemu noi adese ori deminétia loculu plinu de bureti, unde in diua trecuta nu fú macaru o urma de eli.

Déca talia omulu stratulu unui burete, atunci fiacare parte de sene e in stare a se desvolta mai incolo, si a produce unu corpu de fructu séu mai multe.

In modrulu acesta se potu propaga buretii si

cu maestria, pre acesta potentia se bazezi cultura hiribeloru.

Etatea buretiloru e fôrte destinta, celi mai multi peira asia de iute, precatu de iute s'au formatu, multi traescu numai unele ôre. Celi mai multi bureti mai mari carnosi dupa cateva dile putrediescu. Acelea inse cari au o tiesetura lemuosa precum é s'ca ajungu o etate de mai multi ani, si unele specie din acestia producu in fiacare anu cate unu stratu nou. —

(Va urma.)

Ъ М О Р І С Т І К Ъ.

Каргеа знеі фете вѣтрѣне кѣтрѣ фетеле не-
мѣрѣтате.

Дакъ н'ам ши пѣратѣ дѣлче-амарѣлѣ жѣгѣ алѣ кѣсѣторісі, ніче маі ам сперанѣѣ, ка съ маі портѣ кѣзнѣ де мѣресѣ, тотѣши, аморѣлѣ, кѣ але лѣі зѣмѣрї, нѣ ми-а рѣмасѣ де тотѣ некѣзносѣкѣтѣ, ши дѣн кѣлѣторіе кѣ слѣ, ам кѣлесѣ о вѣнїчїкѣ сѣмѣ де пѣданїі, атѣтѣ дѣла мїне, кѣтѣ ши дѣла алтеле, пре каре ле дѣнпѣртѣшесѣкѣ кѣ вої фетелорѣ дорїторѣ де мѣрїтїшѣ, дїмпрезнѣ кѣ але меле пѣрерї, спре алѣ вострѣ вїне ши фолосѣ.

Есте о есперїіицѣ де тóте зїлеле, кѣмкѣ тóте фетеле тїпере ардѣ де дорѣ де а пѣтѣ кѣлѣторї ла Бѣрѣтени, асемenea ши чеї маї мѣлїі фечорї жнї, скапѣрѣ де дорѣ, де а мерѣе ла Мѣрени. Дѣнѣ дрѣмѣлѣ кѣтрѣ амѣдоѣе ачесте локѣрї есте дѣмпрезнатѣ кѣ грѣтѣдїі, ши нѣ арареорї плеакѣ не кѣлї рѣтѣ-чїтоаре.

Жѣнеle дїн Фрѣмошенї ажнѣе кѣрѣндѣ ла дѣпта нѣсѣ, маї алесѣ дакъ іа кѣ сіне мѣлїі ванї де кале, ши съ шїе кѣ ва съ моштенесѣкѣ не вр'нѣі знкїв вѣтрѣнї дїн Бїештї.

Ачесте фете сѣнт, везі вїне, маї мѣлїі де кѣтѣ алтеле де пїзмїтѣ, нѣмаї кѣтѣ кѣ, зїче лѣмеа реа, кѣ аморѣлѣ есте орѣ, ши астѣелѣ съ тѣмплѣ а ѣнеорї, де се кѣлѣторесѣкѣ не лѣнгѣ Бѣкѣрештї, фѣрѣ ка съ маї айѣ прїлежѣ д'алѣ пѣтѣ ведѣ вр'одатѣ. Пѣнтрѣ ачееа даѣ сватѣлѣ меѣ гѣтѣрорѣ жнелорѣ, ка, дѣн кѣлѣторїа лорѣ кѣтрѣ Бѣрѣтени, съ нѣ іее нїчедекѣм дрѣмѣлѣ, прїн Грѣбештї, чї дїн контрѣ, съ петрѣкѣ лѣнгшорѣ дѣн Аштепѣнї, ши Коморенї, дѣнтрѣвнѣдѣ кѣ деамѣрѣнтѣлѣ, кѣм е калеа ши кѣм зѣмѣлѣ тїмнѣлѣ. —

Ачеле жѣне, а ле кѣрорѣ фече саѣ пѣскѣтѣ дѣн Рошенї, ши аѣ кресѣкѣтѣ дѣн Грандѣфрештї, съ се пѣзесѣкѣ кѣ сѣмѣпѣтате, де ачѣї вѣрѣадї, карїі ворѣесѣкѣ мѣлїі деспре Лѣздѣренї, ши Лїнїченї, фїндѣкѣ поцї съ крѣзї, ка де доѣз орї дої сѣнт патрѣ, кѣ еї сѣнт дїн Бѣнтѣрештї, ши нѣ ашеа кѣдетѣ преѣм ворѣесѣкѣ.

Ла астѣелѣ де свѣнтѣрѣадї фѣрїїїле дїн дрѣмѣлѣ, ши вѣ пѣзїїї ка де фокѣ, съ нѣ фачедї кѣлѣторїе кѣ дѣншїі ла Пѣнадї, фїндѣкѣ зѣлїі Імен а ексїлатѣ не мѣлїте жѣне дїн ачѣа четате, де знде, кѣм съ шїе, дѣче дрѣмѣлѣ прїн Дѣреренї ши Гѣлѣнештї, ла Ваї-де еї, ши адекѣ ла Морїмѣнѣштї. Хѣї, де вредї вої а вѣ да аморѣлѣ знїі вѣрѣатѣ, апої кѣлѣторїїі ла Бѣнештї ши ла Лѣгрѣренї, аколо вецї афла не ачела, не карѣлѣ кѣзѣтѣ іїїїа вóстрѣ. Пѣтедї вої апої съ дѣнкрѣдїїїадї не челѣ алесѣ, кѣмкѣ а'дї венїтѣ ла елѣ дїн Ізбештї ши Крѣдїїїцѣштї, атѣнчї вецї пѣтѣ амеѣа локѣїїїа вóстрѣ дѣн Ферїченї, ши дїн кѣндѣ дѣн кѣндѣ вецї пѣтѣ кѣлѣторї ла Бѣкѣрештї.

Децї дар, фетелорѣ аштепѣнде ши дорїнде, кѣндѣ вецї фї ажнѣсѣ ла Бѣрѣтени, апої есте даторїа вóстрѣ, нѣ нѣмаї де а пѣлѣче, кѣ тїперѣе, не вѣрѣатѣ, де аї фї дѣн тóте крѣдїїїчóсе, вѣлѣїне ши дѣндемѣлѣ, чї тотѣодатѣ а фї ши гѣздої вѣне, дѣн адеѣвѣрѣатѣлѣ дѣнцелесѣ алѣ кѣвѣнтѣлї. Кѣмкѣ ла ачесте се чере чеѣа маї мѣлїі, де кѣтѣ а шїі кїндесѣкѣ ши дѣнплетї ла чоранї, а вѣ фаче лóалета ши мѣсїка, а вѣ зїта дїн ферѣстрѣ, а кокета, а жѣка мѣзѣрка, ши а шедѣ граціосѣ дѣн софѣ, н'ам дїпсѣ съ вїо сѣзнѣ еѣ, тóте ачесте мѣїестрїі, ши де сѣнт фолосїторѣ ши пѣлѣкѣте, тотѣши, кѣ пѣдїпѣ лѣ-аре афарѣ нѣ сѣнт не'кѣнѣїїѣрате ла кѣсїнїче. Пѣсте тотѣ фїдї крѣдїїїторѣ, нѣ лѣлѣадї атѣѣа ванї не лѣкрѣрї фѣрѣ фолосѣ, ажнїтѣ не подóбе, кѣ ванїі венїїїі тотѣдезнѣа дѣла Дѣнцї; зѣмѣадї десѣ ла Кокпенї ши Бѣкѣтѣренї, ка вѣрѣатѣлѣ кѣндѣ ажнѣе дѣла лѣкрѣлѣ ши кѣлѣсѣра зїлеї ла Мѣнѣкѣренї, съ нѣ афле тотѣ вѣкѣте гѣтїте дѣн Сѣрѣѣлѣлѣ, Аѣзѣмаїі ши Апѣренї; вѣкѣтеle вóстрѣ съ фїе де касѣ, дѣнѣ фѣрте ши кóпте дѣн Снї-цѣренї, ши Дїресѣштї.

Трѣпѣлѣ дѣнкрѣкатѣ де подóбе нѣ пѣлѣтеште нї-мїкѣ, сімплѣ ка костѣлѣ, съ вѣ фїе ши портѣлѣ; вої тотѣдезнѣа съ стаїї фачѣ, ка кѣндѣ ацї фї венїтѣ дїн Овленї; дѣн касѣ вóстрѣ съ фїе тотѣдезнѣа, ка кѣндѣ а'дї шедѣ дѣн Кѣрѣѣенї.

Аста аштепѣтамѣ съ афлѣ маї дѣзнезі, кѣндѣ фѣкѣі черчетаре ла знїї де кѣрѣндѣ кѣсѣторїїїі, прѣлѣдїїтѣ де остенѣла знеї кѣлѣторїе лѣнгѣ, мѣ дѣсеї дѣнплетѣ-чїндѣмѣ ла кѣлѣкатѣ; аѣа мѣ крѣзїі, а мѣ фї аштеп-

пѣтъ дн Къръдъштѣ, кѣндѣ deodatъ тѣ въздѣ, днънѣсѣ
de мѣи вѣрфѣрѣ de ачеа, шѣ ка кѣндѣ амѣ фѣ вѣтѣтъ кѣ
зрѣиче, штѣдѣ, кѣ фѣи сѣлѣтъ а петрече о нѣпте de челе
маѣ днфѣорѣтѣре, ка кѣндѣ а'шѣ фѣ кѣлѣторѣтѣ прѣн
Стелѣдъштѣ шѣ Пѣркѣренѣ. —

Дела лѣкрареа шѣ пѣртареа мѣiereѣ атѣрнѣ фе-
рѣчѣреа шѣ пачеа касеѣ; нѣ ле афѣлѣ вѣрватѣлѣ не ачесте
дн каса са? че нѣте алта зрѣта, декѣтѣ кѣ олѣ ле ва
какта афарѣ de касѣ. Елѣ се дѣче апоѣ деарѣндѣлѣ
дн тѣтъ сѣра ла Берѣрештѣ, Вѣнѣрѣштѣ шѣ ла Вѣнаѣ,
шѣ сѣ днпѣрче тотѣ тѣрѣлѣ днѣрѣштѣ. Прѣа адеcea
сѣ тѣлескѣ астѣелѣ de кѣлѣторѣдѣ дн Свѣдештѣ шѣ
Нѣтѣнѣнѣ, ва слѣнѣ, кѣмкѣ кѣте odatъ сѣ дѣкѣ кѣарѣ
шѣ ла Вѣнѣдѣа шѣ ла Бѣтештѣ.

Дечѣ дар' жпелорѣ! Черчетѣдѣ кѣ деамѣрѣн-
тѣлѣ, маѣ напте de а плека ла Бѣрѣтѣнѣ, ѣре пѣте-
ведѣ днсоѣдѣ не вѣрватѣвѣ дѣнѣ ачѣеа ла Бѣкѣрештѣ.
Днсѣшѣдѣвѣ de кѣ тѣмнѣ вѣртѣдѣле зпѣѣ каснѣче шѣ
гѣздоѣ възне, ка астѣелѣ сѣ нѣ вѣ парѣ дн зрѣтѣ рѣлѣ
de че аѣѣ фѣкѣтѣ; чѣ кѣ шѣма пѣлѣ de вѣкѣрѣе шѣ
днѣстѣларе сѣ пѣтеѣ да мѣлѣмѣтѣ, ка кѣндѣ аѣѣ фѣ
пѣскѣте дн Мѣлѣмештѣ, шѣ ва'ѣѣ фѣ мѣрѣтѣтѣ дн
касѣ. —

Din Transilvania.

V I S U L U.

Oh! ce visu, maicutia dulce, mai visamu:
Peste munti in tiéra pare ca eramu,

Pe unu plaiu romantecu semenatu cu flori,
Flori, ce 'mpartu profumuri si 'su de mii colori.

Intrebamu: de unde 'su crinii acesti frumosi?
Tu 'mi diceai: acestia 'su inca din stramosi! . .

Si-unu Zefiru, oh Dómne! cate nu'mi sioptea,
Me 'ntaria 'n sperare, credemi, imi dicea.

Eu speramu unu angeru dulce dimbitoriu,
Ca se 'mi faca plaiulu nostru nemuritoriu.

Si a mea sperantia par' ca se 'mplinia,
Cace nemurirea angeri o aducea; —

Dar' in mediu de nópte focu vediniu pe ceriu;
Pe unu noru cu fulgeru scrisu era: se peru!

Si 'ntr'acea clipita preste plaiulu meu
Se ivi d'asupra norulu negru, greu.

Grandina si fulgeru apoi josu cadea,
Plaiulu meu romantecu totu 'lu prepadea;

In ataculu crancenu tu 'nea-i fostu cadiutu:
Patria si muma, tóte-amu fostu perdutu.

Eu cadiutu pe facia; ochii 'mi lacrima
De durerea adenca ce me farima.

Vreamu se moru cu tóte ce amu ereditu
Din stramosi, dar' eata, ca-atunci m'am treditu;—

Oh! si acum imi arde 'n peptu afundu unu doru:
Pentru a mea natiune, patria se moru! . . .

S. D. . nu.

Amiculu scólei

esi si in a II. brosiura cu cupriusulu urmatoriu:

„Fragmente din istori'a pedagogice. — Scóla
in raportu cu cas'a. — Órecari barbati renumiti
ai romaniloru, carii au scrisu despre educatiune
(continuatiune). — Scólele populare austriace, —
starea loru de facie. — Cuventarea Dlui pretore
Leontinu Lucchi. — Proverbe pedagogice.
— Asiedieminte pentru ingrijirea copiiloru mici. —
Pucintele cuvinte despre educatiunea prunciloru din
scólele (comunali) inferiore. — Despre starea de
acum a scóleloru nóstre populare din Transilvania.
— Scóla practica: Conversatiune cu scolarii
asupra gramatice (continuatiune). — Sciri sco-
lare. — Ordinatiuni: Determinatiunile nóuei
legi industriare in privintia scólei populare. —
Varietati: Lacrimióra pe mormentulu lui Ca-
rolu Grana — (Unele jurnale germane — despre
„Amic. Scólei“). — Recensiuni: Invetiatoriulu
si poporulu de A. M. Marienescu. — ABC-dariu de
pariete romanescu.

Vomu publica si noi din elu articulu D. con-
siliariu c. r. de scóla Dr. Pavelu Vasiciu des-
pre starea scóleloru nóstre populare in Ardealu. R.